

Nya Väktaren

VOLYM XXXVI

Teologisk bilaga till Kyrka och Folk nr 23-24/2014

Utvecklingsstråk i den svenska kristenheten

När Nya Väktaren här ger utrymme för en rad artiklar av Mikael Karlendal, skrivna med anledning av att Ulf Ekman, pastorn för Livets Ords församling i Uppsala har övergått till den romerska-katolska kyrkan, så är det varken för att vi vill öka sensationskänslan omkring detta uppmärksammade steg eller för att Mikael Karlendal härmed skulle framhållas som ofelbar för våra läsare. Karlendal är personligen helt okänd för mig. Jag har lagt märke till hans namn under några artiklar som handlat om hans förändrade syn på dopet, en förändring mot en mer luthersk syn på dopet, som ett Guds medel för att pånyttföda och skänka nåd. Karlendals artiklar här nedan är intressanta av flera skäl. Först och främst är de mycket välskrivna. De bär vittne om en författare som inte tröttnas av att försöka förstå och sedan förklara för andra och som har viljan att göra detta i ljuset av Guds ord.

I Sverige idag är kristenheten hårt trängd. De kyrkor och samfund som håller fast vid läropunkter som står i strid med tidsandan, får uppleva hur de angrips och svartmålas. I samfund där ledningen gör allt för att anpassa den kristna bekännelsen till tidsandans normer, där pressas inte bara de troende åt sidan utan till sist själva tron, såsom given av den Helige Ande. När det världsliga samhället visar sin styrka på den kristna kyrkans bekostnad, är det inte underligt om kristna med tacksamhet vänder sig till starka ledare. Här finns i Sverige liksom i världen i stort två huvudsakliga alternativ, nämligen det karismatiska och det traditionsgivna ledarskapet. Väckelseledaren som söker Guds direkta tilltal och som vänder de kristnas uppmärksamhet mot hur den Helige Ande manifesterar Guds härlighet i tecken, under och jordisk välsignelse kan ge uppgivna kristna nytt mod. Till slut kan också tanken att bygga ett slags alternativt kristet samhälle på livets alla områden växa sig stark och erbjuda en motbild till den sekulariserade omvärlden. Väckelsen med inspiration från USA:s mega-(jätte-)kyrkor visar en vision av att kristna tillsammans kan bli en stark motmakt.

Traditionens ledarskap har ju sedan århundraden tillbaka sin främste företrädare i den romersk-katolska kyrkans påveämbete. Även om de senaste påvarna mer velat framhålla att de är biskopar av Rom och därför patriarker för kyrkan i väst, istället för att framstå som kyrkofurstar med anspråk också på världslig överhöghet, så kvarstår de utomordentligt höga anspråk på makt och auktoritet som påveämbetet är knutet till. I påvens makt anses ligga att kunna lösa avlidnas själar ur skärseldens plågor och föra dem till himlens salighet – det är ju vad helgonförklaring, kanonisering, anses innebära. För alla kristna runtom i världen står det nu klart att de anspråk som den romerska påven har, har format ett kyrkosamfund som verkar ha särskild förmåga att stå emot världen och som med framgång hävdar sin integritet.

För varje kristen som tänker enligt linjen ”makt-maktlöshet” måste både den starke karismatiska ledaren och påven i Rom med all den makt som traditionen har beklätt honom med, vara lockande. Intrycket för många bekymrade kristna i vårt land är väl också att det endast finns tre alternativ: de försvagade, förvärldsligade samfundet, som till exempel Svenska kyrkan eller Equmeniakyrkan, som ger intryck av att lägga sig platta i sin maktlöshet, den karismatiska väckelsen som verkar komma i beröring med Guds egen makt på ett direkt sätt eller för det tredje den romersk-katolska kyrkan som efter historiens alla yttre och inre stormar nu verkar gå mot en ny vår med den nye påven Franciskus.

Mikael Karlendal tycks inte välja något av dess tre alternativ. På mig gör han intrycket att överhuvudtaget inte låta sin teologi och sin kyrkosyn bildas utifrån linjen makt-maktlöshet. Istället verkar han höra till de ovanliga som följer linjen ”lögn-sanning” och som till varje pris vill få fatt på sanningen. Han söker denna sanning inte i någon inre mystik upplevelse i hjärtat, inte heller i mänskliga auktoriteter utan i Guds ord. Jag kan här inte överblicka att han hunnit fram till insikt i Guds ords alla sanningar. Men i det han skriver här visar han prov på en spännande och viktig utveckling. Den handlar om att övervinna ledan och likgiltigheten inför det teologiska ar-

betet, att övervinna förtvivlan inför frågornas mångfald och istället med allvar och lyhördhet ta fasta på vad Guds ord säger. Om detta en dag kommer att göra Karlendal till lutheran återstår att se. Men det han skriver här står väl i samklang med luthersk lära. Det visar på en utvecklingslinje som inte alls är dominerande men som kan vinna anslutning av en och annan, nämligen kristna som längtar efter reda och sammanhang i läran och vill finna ett sätt att leva och bedja som är i samklang med läran. Målet för dem som söker den linjen är inte att få

makt utan att finna en fast grund för hoppet och frälsningen. Den som i det sökandet blir gripen av Guds ord och själv håller fast vid Guds ord har därmed också fått kontakt med den största av alla makter: Gud, som med sitt ord har skapat världen, som med sitt ord ska döma alla och sedan skapa nya himlar och en ny jord där rättfärdighet bor.

Fredrik Sidenvall

Kyrkosynen är avgörande

Av Mikael Karlendal

Ur Världen Idag 17 mars 2014.

De följande artiklarna i denna bilaga är hämtade från Världen Idag och publicerade med tillstånd.

Sverige har drabbats av en ”kyrkbävning” – Ulf och Birgitta Ekman blir katoliker. Många frågor har väckts, många upplever sorg och kanske tvivel. Samtidigt finns också en positiv fördel i allt detta – nu finns chansen till samtal i viktiga bibliska och teologiska frågor. Nu kan likheter och skiljelinjer göras tydligare.

Evangeliskt kristna har naturligtvis mycket gemensamt med katolikerna. Evangeliskt kristna och katoliker tror gemensamt på en treenig Gud – en Gud som är tre personer i ett väsen. Tron är gemensam på inkarnationen – att Gud blev människa i Jesus Kristus, liksom tron att frälsningen beror helt på Guds nåd, och tron att Bibeln är Guds ord och så vidare. Denna gemensamma tro uttrycks i de apostoliska, nicenska och ahanasianska trosbekännelserna. Det finns också en gemensam syn gällande olika etiska frågor.

Men det finns också djupgående skillnader som gör att det är lätt att på grund av ömsesidig misstro och okunskap tala förbi varandra. Skillnader i synsätt som vi själva, var och en för sig, på ömse håll betraktar som självklarheter. En sådan punkt gäller just synen på kyrkan och på enhet.

Ulf Ekman har ju under flera år drivits av en längtan efter kristen enhet och nu lyft fram just denna längtan som ett av huvudskälen till att han valt att bli katolik. Många har då undrat om han inte i stället kunnat valt att stå kvar i sitt sammanhang och där verka för enhet. Varför är det nödvändigt att konvertera? Orsaken till detta står att finna i den katolska kyrkans teologi. Katoliker har inte samma kyrkosyn och menar inte samma sak med ordet enhet som evangeliskt kristna. Evangeliskt kristna är överens med katolikerna om att Jesus grundade en universell kyrka och att han önskade att vi som tillhör denna kyrka skulle vara ett. Man är överens om att Kyrkan är Kristi kropp – och att han har en kropp, inte många. Kyrkan är en, men har många lokala uttryck.

Sedan börjar dock olikheterna dyka upp. Evangeliskt kristna utgår ofta i sitt tänkande utifrån den nuvarande fragmentariserade kyrkliga verklighet, där det faktiskt just nu lär finnas mer än 30 000 protestantiska samfund! För evangeliskt kristna är det en självklarhet att det finns många olika kyrkor. Man är

van vid att i princip vem som helst kan starta en ny församling. Det räknas som tämligen normalt att det ska finnas olika församlingar som är nischade för att nå olika grupper av människor. Kyrkans enhet för evangeliskt kristna är en osynlig enhet i Anden. Om man kan samarbeta över samfundsgränserna och ha goda vänskapliga relationer och slå ihop en eller annan liten tynande församling, så har vi ”ekumenik”. Alla olika kyrkor och samfund räknas på ett sätt som lika goda och jämställda. Ingen är bättre eller sämre än någon annan.

Frågor om vad kyrkan är till sitt väsen, hur den är organiserad eller styrs, vilka ämbeten som finns (om några) är av sekundär och icke frälsningsavgörande karaktär. Friheten är stor.

Katoliker tänker radikalt annorlunda. Här utgår man mer utifrån ett historiskt perspektiv. De utgår från att Jesus grundade en synlig kyrka på klippan Petrus. Och denna kyrka är inte bara en andlig enhet eller organism, utan också en institution. Jesus instiftade i princip en kyrka styrd av biskopar och där biskopen av Rom (påven), som enligt romersk-katolsk övertygelse är Petrus efterträdare i ämbetet, är den högste ledaren. Kyrkan är alltså inte bara först och främst något osynligt, bestående av alla sant troende, utan samtidigt också en synlig institution med ett av Jesus instiftat ledarskap. Den katolska kyrkan är denna organisation. Och enhet är att tillhöra denna kyrka och stå i gemenskap med påven. Enheten syns i att man står i gemenskap med Petrus/påven. Alla andra kristna räknas som kristna av katolikerna, men som separerade syskon. Så i en mening tillhör alla kristna kyrkan, Guds folk, men icke-katoliker lever i en självpåtagen separation från moderkyrkan. Man kan inte leva i kyrkans fullhet och få del av Guds nåd i dess fullhet, om man inte lägger ner sin separation och förenas med den av påven ledda kyrkan. Detta menar katolikerna är ekumenik och enhet.

Och historiskt sett, så var kyrkan i princip odelad fram till 1000-talet. De kristna tänkte om sig själva som en kyrka. Men från år 1054 och framåt kom splittringarna. Först att den av påven ledda kyrkan splittrades från de ortodoxa. Sedan på 1500-talet när kyrkan i Europa splittrades vid den protestantiska reformationen. Enligt den katolska självbilden är alla

dessa splittringar uttryck för schismer där kristna har separerat sig från den kyrka Jesus grundade, en kyrka som ska stå under Petrus/påvens ledarskap. Evangeliskt kristna i dag är direkta arvtagare till dessa schismer och lever alltså i en schism som enligt katolska kyrkan orsakades av deras fäder.

Den som anammar detta synsätt och kommer till denna insikt, utifrån katolsk bemärkelse, om man är av den övertygelsen att den sanna kyrkan är den som står i förening med Petrus, då är konvertering till katolska kyrkan den enda möjligheten. Annars sätter man sin eviga frälsning på spel. Så om Ulf och Birgitta Ekman har kommit fram till en sådan övertygelse, hade de inget val. De hade inte kunnat stå kvar och verka där de var. De hade inte ens kunnat vänta.

Mer om påve och biskopar, skrift och tradition i nästa artikel.

Fotnot: Evangelisk kristen är det ord många i de protestantiska och reformerta grenarna använder om sig själva.

En evangelisk kristen betonar evangeliet, och att läran är byggd på Bibeln i sin helhet som enda auktoritet, till skillnad från katoliker som har Bibeln och traditionen som sin auktoritet.

Fotnot. Artikelförfattaren är har studerat teologi vid Lunds och Uppsala universitet och innehar en teol.kand, en fil.kand och en ämneslärarexamen. Han har nyligen avslutat en tjänst som pastor inom pingströrelsen.

Olika syn på traditionen

Av Mikael Karlendal

Ur Världen Idag 19 mars 2014.

Enligt den katolska kyrkosynen är kyrkan en synlig institution grundad av Jesus Kristus på klippan Petrus. Katolikerna betonar att kyrkan är en synlig verklighet liksom alla andra kroppar är det. Kyrkan är alltså inte bara en osynlig andlig storhet som kan ta sig vilket uttryck som helst, allt efter tycke och smak hos de troende, utan en konkret synlig institution med ett lika konkret och synligt ledarskap som Jesus själv instiftat – med påve och biskopar.

Den katolska kyrkan är hierarkisk. Den styrs av biskopar, av vilka påven är den högste. Under biskoparna finns präster och under dem diakoner. Detta episkopala system har både historiska och bibliska rötter och var allmänt etablerat i fornkyrkan redan mot slutet av 100-talet. I fornkyrkan var detta viktigt för bevarandet och försvaret av den rätta apostoliska läran. Man gjorde en poäng av att den som exempelvis blev insatt som biskop av Antiokia blev insatt av andra biskopar som i sin tur var insatt av andra biskopar som i sin tur ytterst blev insatt av någon apostel. Detta kallas apostolisk succession och utgjorde i fornkyrkan en garanti för att den rätta läran och den rätta tolkningen av skrifterna bevarades. Och man använde denna ordning som ett argument mot villoläror som till exempel gnosticismen, som inte kunde uppvisa någon synlig härledning av sina läror tillbaka till Jesus.

Att kyrkan ska styras av biskopar är inte nödvändigtvis något som skiljer evangeliskt kristna och katoliker åt. Alla de äldre, historiska kyrkorna, bevarar detta system. Även evangeliska kyrkor som exempelvis de lutherska, anglikanska och metodistiska kyrkofamiljerna har detta. Kyrkor som exempelvis den anglikanska kyrkan i England och Svenska kyrkan gör fortfarande anspråk på apostolisk succession. Det specifika med just den katolska kyrkan är att man anser att biskopen av Rom, påven, har en position som ledare över alla andra biskopar och därmed över hela den universella kyrkan. Detta synsätt erkänns inte av de andra kyrkorna.

Katolikerna motiverar påveämbetet utifrån Matt 16:16-19, där Jesus säger (v 18-19) "Och jag säger dig att du är Petrus, Klippan, och på den klippan skall jag bygga min kyrka, och dödsrikets portar skall aldrig få makt över den. Jag skall ge dig nycklarna till himmelriket. Allt du binder på jorden skall vara bundet i himlen, och allt du löser på jorden skall vara löst i himlen." När denna text tolkas, tillsammans med alla andra bibeltexter som ger Petrus en ledande roll bland apostlarna, får vi en sorts biblisk grund utifrån vilken katolikerna har motiverat det framväxande påveämbetet.

Biskoparnas och särskilt påvens främsta roll är att vaka över läran, den tro som Gud en gång för alla meddelat de heliga. För att kyrkan ska kunna vara den "sanningens pelare och grundval" som 1 Tim 3:15 talar om, har Gud, enligt katolikerna, gett påveämbetet en ofelbarhetens nådegåva. Det betyder att Gud bevarar innehavaren av påveämbetet från att lära ut eller slå fast dogmer och läror som är felaktiga. Påven kan under vissa specifika omständigheter på egen hand ofelbart slå fast och definiera dogmer och läror som är bindande för alla kristna att tro. Detta sker dock mycket sällan och det är omdiskuterat hur ofta, men det har åtminstone skett vid två tillfällen, 1854 och 1950, då två dogmer om Maria slogs fast.

Det är detta som kallas läroämbetet. Påven ensam och/eller tillsammans med biskopskollegiet har tolkningsföreträde. Enligt katolikerna är Guds normerande uppenbarelse till världen avslutad i och med att apostlarna dog. Denna uppenbarelse kom till oss i två former, den skriftliga traditionen (Skriften) och den icke-skriftliga traditionen (ofta kallat bara Traditionen). Detta måste tolkas, och det är läroämbetet som avgör hur.

För en evangelisk kristen är detta djupt problematiskt. Som sådan tror jag också att uppenbarelsen är avslutad. I takt med tiden efter apostlarna död bleknar minnet av den rena muntliga traditionen bort och det finns nu bara en källa kvar till uppenbarelse – Skriften. Förvisso finns det en kristen tradition

av både bibeltolkning och praxis, men det räknas inte som normerande uppenbarelse. Evangeliskt kristna tror också att kyrkans ledarskap, hur det än ser ut, har ett gudomligt ansvar att förvalta läran (ett sorts läroämbete), men anser inte att någon särskild kristen ledare i kraft av sitt ämbete står över andra med en ofelbarhetsgåva. Det går inte att finna detta i Bibeln. Visserligen erkänns att Petrus hade en särställning bland apostlarna, men inte att det går att motivera det framväxande påveämbetet utifrån detta.

Synen på ledarskap varierar ganska rejält hos evangeliska kristna. Grundläggande är tron på Bibeln som högsta auktoritet för tro och liv, dock inte enda auktoritet. Kyrkans ledarskap och tradition är också auktoriteter. Men allt måste bedömas utifrån Bibeln.

Uppfattningen är att Bibeln är helt tillräcklig och tydlig i

sig själv i alla frågor som är frälsningsavgörande. Och att alla troende själva kan läsa Bibeln under Andens ledning och förstå tillräckligt för att bli frälsta. Uppfattningen är dock inte att varje troende ska sitta hemma ensam med sin Bibel och "uppfinna hjulet på nytt". Bibeln ska läsas i kyrkans gemenskap, i ljuset av den kristna tolkningstraditionen, och med hjälp av det kristna ledarskapet.

Därför tror alla evangeliska kristna kyrkor att de läromässiga beslut om treenighetsläran och kristologin (läran om Kristus) som togs på kyrkans första stora koncilier, under de första fem århundradena, är bibliska sanningar och normerande för alla som vill kallas kristna. De uppfyller nämligen kravet att alla läror måste kunna stödjas direkt på Bibeln eller kunna ses som en nödvändig och uppenbar konsekvens av vad Bibeln säger.

Det katolska synsättet ser detta något annorlunda, vilket vi ska se mer om i nästa artikel.

Auktoritetssyn skiljer

Av Mikael Karlendal

Ur Världen Idag 19 mars 2014.

Den förra artikeln framkom att katolikerna tror att kyrkans läroämbete är nödvändigt för att rätt förstå den uppenbarelse Gud gett kyrkan, Skriften och traditionen. Resonemanget innebär att om vi inte har en levande röst som kan sätta ned foten och slutgiltigt avgöra vad som är rätt eller fel tolkning, får var och en själv sitta med sin bibel och sin egen tolkning. Var och en – sin egen påve! Det är så katolikerna menar att evangeliska kristna har det.

Evangeliskt kristna avvisar tanken på ett auktoritativt ofelbart läroämbete och hävdar att Bibeln är den högsta auktoritet för tro och liv, att den står över egna tolkningar. Situation skulle kunna beskrivas som en långtgående tolkningsmässig pluralism. Katolikerna ser det som en svaghet, medan evangeliska kristna ser det som en självklarhet och förstår inte problemet. Bibeln är högsta auktoritet även om den ibland tolkas olika. Bibeln kan fungera som högsta auktoritet om man läser den tillsammans med den kristna kyrkan – inklusive de som gått före, det vill säga tidigare tolkningstraditioner. Evangeliska kristna kan hävda att det trots allt finns en allmän konsensus i de stora och frälsningsavgörande frågorna. Splittringarna i olika kyrkor kan ha varit ett nödvändigt medel för Gud för att bevara evangeliets sanning från att fördunklas av mänskliga traditioner. Reformationer och förnyelser har med andra ord varit nödvändiga.

Evangeliska kristna menar alltså att allt som definieras som kristen lära måste vara i överensstämmelse med Bibeln, man måste kunna se att det stämmer överens med vad Bibelns författare avser att lära ut och/eller att det är en rimlig och logisk konsekvens av detsamma. Det är på den grundvalen som evangeliska kristna tror att treenighetsläran är en biblisk sanning, medan katolikerna tror att den är sann därför att läroämbetet har slagit fast att det är så.

Katolikerna har flera läror som evangeliskt kristna har svårt att hitta ett bibliskt stöd för. Men enligt katolikerna måste inte allt stå i Bibeln. Visserligen brukar katolska apologeter anföra en mängd bibelord till stöd för dessa läror, men evangeliska kristna brukar då ofta anse denna bibeltolkning både vidlyftig och långsökt. De uppfattar det som att katolikerna försöker hitta bibliskt stöd i efterhand för ståndpunkter de redan i förväg, utifrån traditionen, har bestämt är rätta.

Dit hör exempelvis lärorna om Maria och hennes oerhört stora roll i katolsk tro och liv. Allt detta om Maria uppfattas inte nödvändigtvis som i direkt strid mot Bibeln av evangeliska kristna, utan snarare som spekulationer utan biblisk grund. Men uppfattningen att vi kristna kan och ska be Maria och helgonen om hjälp och stöd i vår förbön är ett exempel på något som betraktas som oerhört problematiskt av evangeliska kristna.

Man är inte heller helt överens i de viktiga frågorna om hur man blir frälst. Katoliker och evangeliska kristna har olika sätt att tala om tro och gärningar, och deras betydelse för frälsningen. Visserligen har katoliker och lutheraner för några år sedan skrivit en gemensam deklARATION om rättfärdiggörelsen genom tro i avsikt att söka samförstånd. Men det är omdiskuterat från båda håll och frågan är hur pass eniga och samsynta man egentligen är i denna fråga. Katolikernas syn på nödvändigheten av bikten och botens sakrament är också en svår fråga för evangeliskt kristna. Exempelvis så måste en döpt kristen som begått vissa synder bikta sig för att kunna få förlåtelse för dessa. Detta är något evangeliska kristna inte tycker sig kunna finna stöd för i Bibeln.

Andra områden som på ett liknande sätt skapar problem för evangeliska kristna är den katolska kyrkans höga anspråk om sig själv och även påveämbetet, transsubstantiationsläran, den eukaristiska vördnaden, läran om skärselden med mera.

➤ Evangeliska kristna betraktar den katolska kyrkan som en kyrka bland andra och inte som den kyrka som Jesus grundade. Visserligen har den historiska rötter som få, med det har också de ortodoxa och de orientaliska kyrkorna. Och historiska rötter i sig själv är inte en garanti för rätt lära. Man tror att Gud bevarar sin kyrka och den kristna lärans sanning på annat sätt än genom en enda institution och ett enda läroämbe. Man tror till och med att splittringarna som skett har varit nödvändiga för att evangeliets sanningar ska bevaras.

Alla dessa skillnader härrör ytterst sett ur en och samma grundfråga, nämligen auktoritetsfrågan. Vem kan avgöra vad som är rätt lära? Här har katoliker och evangeliska kristna helt olika perspektiv och utgångspunkt.

Katolikerna menar att vi alla borde tro på dessa katolska läror därför att kyrkan lär så. Kyrkan har ett ofelbart läroämbe som inte kan lära ut felaktig lära. Men när evangeliska kristna betraktar de katolska läror man inte ser harmonierar med Bibeln, ja även ibland motsägs av Bibeln, då tänker man att det är så mycket fel i dessa läror att ett ofelbart läroämbe

omöjlig skulle kunna lära ut något sådant. Därför kan de inte heller tro att ett sådant läroämbe finns.

Om katolska kyrkans syn på sig själv och på påveämbetet är korrekt – om läroämbetet har tolkningsföreträdare, då faller alla de andra katolska läror på sin plats. Om Gud beskyddar läroämbetet från att lära ut felaktigheter, då är läror om Maria och helgonen, om skärselden, den eukaristiska vördnaden med mera rätta.

Men om den evangeliska kristna tron är rätt, att flera katolska läror som exempelvis de nämnda inte stämmer överens med Bibeln, som är den högsta auktoriteten för tro och liv, då kan man inte överlåta sig åt tron på ett läroämbe med ofelbarhetens nådegåva i den katolska kyrkan.

För den som konverterar till den katolska kyrkan handlar det om att med sin vilja överlåta sig till att tro allt som kyrkan lär och att leva i enlighet med det. För den som går åt andra hållet gäller inte lika höga krav. För den som konverterar, oavsett riktning, handlar det dock om en rejäl perspektivförändring.

Evangelisk lära bejakar också traditionen över Bibeln

Svar från Martin Lembke

Ur Världen Idag 9 april 2014.

Itre mycket läsvärda artiklar har Mikael Karlendal belyst de teologiska skillnaderna mellan evangelisk och katolsk kristendom. Vad skillnaderna till syvende och sist bottenar i, menar Karlendal, är auktoritetsfrågan: ”Vem kan avgöra vad som är rätt lära?” Enligt ett katolskt synsätt är det ytterst sett läroämbetet (alltså det katolska biskopskollegiet med påven som främste aktör) som har mandat att precisera den kristna trons innehåll. Enligt ett evangeliskt synsätt är det istället Bibeln som äger denna auktoritet. Det senare synsättet innebär, som Karlendal förklarar, att allt som definieras som kristen lära ”måste kunna stödjas direkt på Bibeln eller kunna ses som en nödvändig och uppenbar konsekvens av vad Bibeln säger”.

Vad Karlendal tyvärr inte berättar är att denna evangeliska auktoritetssyn, ”Skriften allena”, i praktiken undergräver sig själv. Betrakta exempelvis följande lärosats, som vi kan kalla ”NT-satsen”, som är i princip oemotsagd i kristna sammanhang alltsedan 400-talets början:

”Nya testamentet innehåller 27 böcker.”

Denna lärosats är naturligtvis mycket viktig, inte minst för evangeliska kristna, ty vad vore poängen med ”Skriften allena” om man inte kan precisera vilka böcker som därmed åsyftas? Dock medför den ett intrikat protestantiskt problem,

ty den kan ju utläsas varken direkt eller indirekt, explicit eller implicit, ur någon av de bibliska skrifterna. Med andra ord: NT-satsen kan varken ”stödjas direkt på Bibeln” eller ”ses som en nödvändig och uppenbar konsekvens av vad Bibeln säger”. Således uppfyller den inte heller det krav som enligt ”Skriften allena” gäller för en kristen lära.

Karlendal och andra protestanter ställs nu inför följande dilemma: antingen så drar man slutsatsen att ”Skriften allena” är en felaktig princip, eller så drar man slutsatsen att NT-satsen inte är en kristen lära. Det är pest eller kolera, sett ur ett protestantiskt perspektiv.

Eller finns det en evangelisk utväg ur detta besvärande dilemma? En möjlighet kanske kunde vara att skilja mellan specifikt ”frälsningsavgörande” (ett ord som Karlendal vid något tillfälle använder sig av) och allmänt förpliktande kristna läror. Tanken kanske då vore att medan man som kristen måste bejaka de frälsningsavgörande lärosatserna (för att inte gå miste om den eviga saligheten), bör man bejaka de blott förpliktande lärosatserna (även om det inte är nödvändigt för den eviga salighetens skull). Med hänvisning till denna distinktion skulle man sedan i ett andra steg kunna hävda att ”Skriften allena” endast handlar om de frälsningsavgörande läror, att dessa ”måste kunna stödjas direkt på Bibeln el-

► ler kunna ses som en nödvändig och uppenbar konsekvens av vad Bibeln säger". I ett tredje och sista steg skulle man sedan kunna vidhålla att NT-satsen visst är en förpliktande kristen lära men att den trots allt inte är frälsningsavgörande. På så sätt skulle man kunna hålla fast vid "Skriften allena" och ändå betrakta NT-satsen som en förpliktande kristen lära.

Kanske är det just så Karlendal och andra protestanter tänker sig saken. Men även om så är fallet, kvarstår följande faktum: NT-satsen är, enligt evangelisk teologi, en förpliktande kristen lära trots att den varken kan "stödjas direkt på Bibeln"

eller "ses som en nödvändig och uppenbar konsekvens av vad Bibeln säger". Föreställningen om att evangeliska kristna, till skillnad från katoliker, endast bekänner sådant som har sin grund i Skriften, är alltså en myt. Alla kristnas tro omfattar lärosatser som bejakas av den kristna traditionen trots att de saknar bibelstöd. En skillnad mellan katolsk och evangelisk teologi, förutom den som Karlendal beskriver, är att den förra i detta avseende präglas av en relativt större självinsikt.

Fotnot: Artikelförfattaren är Filosofie doktor i religionsfilosofi vid Lunds universitet.

Inte emot all tradition

Genmäle av Mikael Karlendal

Ur Världen Idag 14 april 2014.

Jag är glad över att Martin Lembke har gett mig tillfälle att fördjupa och förtydliga en del av det jag skrev i min artikelserie.

Som evangelisk kristen i den protestantiska reformationens huvudfåra – den lutherska och reformerta – hävdar vi inte att Bibeln är enda källan till kunskap och den enda auktoriteten – utan den högsta och normerande. Även kyrkan och traditionen är auktoriteter – sekundära sådana.

I denna reformationens huvudfåra läser vi Bibeln tillsammans med alla de heliga, dvs med kristna nu och i gångna tider, det vil säga med traditionen. Vi vill inte uppfinna hjulet på nytt i varje ny generation. Vi bejakar t.ill exempel treenighetsläran som bibliskt korrekt och börjar inte om från början med bara Bibeln, utan vi utgår från den läran som en sanning och som ett tolkningsmönster.

Nya testamentets kanon, att NT består av 27 böcker – "NT-satsen", som Lembke kallar det – är inte en lärosats utan ett praktiskt kyrkomötesbeslut som vi menar både har god biblisk grund och är bra på annat sätt.

Rent praktiskt, fick de 27 sin auktoritativa ställning redan på den tid då apostlarna och deras medarbetare skrev dem och de blev redan då mottagna som Guds ord och inte först genom kyrkans beslut drygt 300 år senare. Apostlarna hade fått sin auktoritet av Jesus (Matt 10:13, 40). Paulus brev lästes upp i olika församlingar (Kol 4:16). Paulus fäste samma auktoritet vid sina brev som vid sin muntliga undervisning (2 Thess 2:15). Den "förste påven" Petrus tillmäter Paulus brev samma auktoritet som de övriga Skrifterna, det vill säga Gamla testamentet (2 Pet 3:15-16) och visar därmed att de tycks ha varit allmänt kända och lästa. Paulus betonar den tradition, den undervisning han fört vidare till församlingarna (1 Kor 11:2 och 11:23-32 och 15:1-11), sådant vi sedan ser blir till skrift i evangelierna.

NT:s skrifter tillmättes alltså auktoritet på grund av sitt apostoliska ursprung. Därför spreds de genast till alla församlingarna och lästes upp regelbundet i gudstjänsterna, så att inne-

hållet blev allmänt känt. Och de bekräftades genom att det läromässiga innehållet i dem stämde överens med den muntliga undervisning församlingarna redan fått från apostlarna (Jfr Gal 1:8-9). Man talar här om "trosregeln". Att de förklarades som kanon kring år 400 har sin förklaring i detta. Huvuddelen av skrifterna i NT har alltså redan från skrivandets och mottagandets stund fungerat som helig skrift i praktiken. Det bekräftas i olika kyrkofäders skrifter från 100-talet och framåt.

Exemplen på det kan mångfaldigas. En mindre del av skrifterna har ibland och tidvis varit ifrågasatta i vissa regioner, men till slut kom de med i kanon för att de hade den universella kyrkans erkännande, på ovan beskrivna grund.

Så diskussionen fram till år 400 handlade egentligen mest om NT skulle vara mindre, inte om det skulle vara större. Och det som skedde kring år 400 när NT:s kanon officiellt fastslogs, var endast att praxis kodifierades. Man kan säga att apostlarna skapade "kanon" då de skrev, kyrkan bara bekräftade detta senare.

Och vi evangeliska kristna tror helt enkelt att Guds Ande ledde kyrkan under hela denna mottagande- och bekräftelseprocess. Vi bejakar alltså med öppna ögon medvetet denna kyrkliga tradition och detta kyrkliga beslut, då vi menar att det är i harmoni med bibeltexterna själva som jag antytt ovan och att det var en korrekt process. Och detta strider alltså inte mot skriften-allena-principen såsom den förstods i reformationens huvudfåra. Den principen är en lära som hävdar att all lära måste kunna stödjas direkt på Bibeln och/eller kunna ses som en nödvändig konsekvens av vad Bibeln säger. Men den bygger i sin tur på att vi bejakat att kyrkan på ett korrekt sätt mottagit och förmedlat de apostoliska skrifterna till oss. Och det är den skriftliga traditionen – Bibeln – som utgör högsta normen för läran. All övrig tradition är underordnad och måste prövas. Så vi både tror på och bygger på viss tradition – ja. "Allenat" är alltså inte mot all tradition, bara en del.

Svar från Martin Lembke

Ur Världen Idag 16 april 2014.

Mikael Karlendals genmäle innehåller, som väntat, god och nyttig läsning. Framför allt delar jag hans inställning till de nytestamentliga skrifternas kanoniska status. Att exempelvis Hebréerbrevet definitivt kom att räknas till NT:s skrifter först i och med Vulgatas färdigställande år 405 innebär ju inte att det var först år 405 som Hebréerbrevet blev "Herrens ord", en auktoritativ helig skrift. Det var naturligtvis i objektiv mening en auktoritativ helig skrift alltsedan själva nedtecknandet, även om dess auktoritet kom att erkännas allmänt inom den kristna kyrkan först så småningom.

Jag vill dock försöka föra diskussionen vidare med hjälp av följande korta reflektion. Karlendal skriver att "NT-satsen" – alltså påståendet att NT innehåller 27 böcker – inte är en lärosats utan blott "ett praktiskt kyrkomötesbeslut". Men nog är den en lärosats! För det första bör väl även evangeliska kristna tro att den är sann? För det andra är den inte längre öppen för diskussion. Och för det tredje är den en nödvändig förutsättning för att den protestantiska auktoritetsprincipen, "Skriften allena", som enligt Karlendals egen utsaga är "en lära som hävdar att all lära måste kunna stödjas direkt på Bibeln och/eller kunna ses som en nödvändig konsekvens av vad Bibeln säger", inte bara ska vara en tom fras. "Skriften allena" har ju inget innehåll alls, om vi inte vet vilka böcker som ingår i

Skriften. Det finns alltså åtminstone tre skäl för evangeliska kristna att verkligen se NT-satsen som en kristen lärosats – trots att den varken kan stödjas direkt på Bibeln eller ses som en nödvändig konsekvens av vad Bibeln säger.

Min slutsats från föregående inlägg står således kvar: Alla kristnas tro omfattar lärosatser som bejakas av den kristna traditionen trots att de saknar bibelstöd.

Särskilt tydligt blir detta om vi betraktar de bibliska textpartier som traditionellt sett räknas till NT trots att de saknas i de bästa bevarade handskrifterna. På vilka grunder tror nämligen kristna att exempelvis de sista tolv verserna i Markusevangeliet bör ingå i Skriften? Som svar på denna fråga kan katolikerna till syvende och sist hänvisa till besluten från konciliet i Trento (Trient) på 1500-talet. Ty som en reaktion mot att de protestantiska reformatörerna paradoxalt nog hade börjat ifrågasätta vissa skrifter som den kristna kyrkan under mer än ett millennium, i praktiken alltsedan urkyrkans tid, hade betraktat som delar av Gamla testamentet, och eftersom en av reformatörerna, Martin Luther, till yttermera visso hade ifrågasatt vissa av NT:s skrifter, definierade Katolska kyrkan där och då Bibelns innehåll och tydliggjorde att även just textpartier som Mark. 16:9–20 ska räknas in. Men vilken tradition vill protestanterna till syvende och sist hänvisa till i denna fråga?

Vi kan lita på Nya testamentet

Genmäle av Mikael Karlendal

Ur Världen Idag 23 april 2014.

Martin Lembke berör väldigt viktiga frågor i sina inlägg (onsdag 16 april 2014). Han har rätt när han skriver att alla kristna bör tro att det är sant att just dessa 27 böcker ska ingå i NT. Han har rätt i att diskussionen om vilka som ska ingå i kanon bör anses som avslutad för teologins del, och att det är av avgörande vikt för kristen tro och teologi vilka skrifter som ingår i kanon. Däremot vill jag fortfarande inte kalla det en lärosats. Jag använder nog termen "lära" lite annorlunda än Lembke här, men i själva sakfrågan är vi nog ense så här långt.

Den evangeliska principen om Skriften-allena (sola scriptura) handlar inte om att vi inte får eller kan hålla saker för sanna som inte står i Bibeln, utan snarare om att Bibeln är högsta auktoritet, inte enda, när vi formulerar vad innehållet i vår kristna tro är, det vill säga läran. Vi kan alltså hålla många viktiga och trosrelaterade saker för sanna fast de inte står i Bibeln. Vi förnekar alltså inte detta. Så på denna punkt slår nog

Lembke in en öppen dörr. Skriften allena betyder att Bibeln är normerande tradition och står över påvar, biskopar och kyrkomöten. Men vi kan tro på ett kyrkomöte som beslutar om vad som ska ingå i Bibeln, om det finns skäl för det.

Vilka böcker som ska ingå i NT och processen som ledde fram till att det blev just dessa, inklusive till exempel traditionerna om vilka som skrev de fyra evangelierna hör till detta. Över huvud taget finns det mycket i kyrkohistorien som vi kan hålla för sant fast det inte uttryckligen står i Bibeln. Ett exempel på detta och som jag också nämnt tidigare, är treenighetsläran. Vi bejakar de lärodefinieringar som växte fram på 300-400-talen, även om de inte ordagrant står att finna i Bibeln.

När det gäller Markusevangeliets slut (16:9-20), så är exegeterna ense om att det inte hörde till evangeliets ursprungstext, som alltså slutar på ett abrupt sätt med vers 8. Det ursprungliga slutet har gått förlorat och redan på 100-talet var det någon

► som skrev en sammanfattande avslutning utifrån de andra tre evangelierna som grund.

Det gäller samma sak för denna text som för alla andra textkritiskt tveksamma saker. Vi använder det med viss försiktighet.

För alla kristna gäller att vi använder oss av ett NT som bygger på en textkritisk rekonstruktion av vad som troligen var ursprungstexten. Och för alla läsare som inte är insatta i saker som dessa, så kan jag tala om att NT:s grundtext är den vetenskapligt sett mest säkra av alla antika texter. Forskare har tusentals gamla handskrifter, avskrifter av bibelböckerna som ligger oerhört nära i tid till då de skrevs. Utifrån dessa rekonstrueras så vår "grundtext". Om man jämför NT med andra antika texter, är det som natt och dag. Det finns ingen annan antik text som man så säkert vet vad den ursprungligen sade. Vill man generalisera, så kan man säga att vi vet vad som stod i grundtexten. Det finns smärre problem. Mark 16:9-20 är det kanske största. Men varken detta eller något annat påverkar den kristna trons innehåll. Vi kan lita på vårt NT.